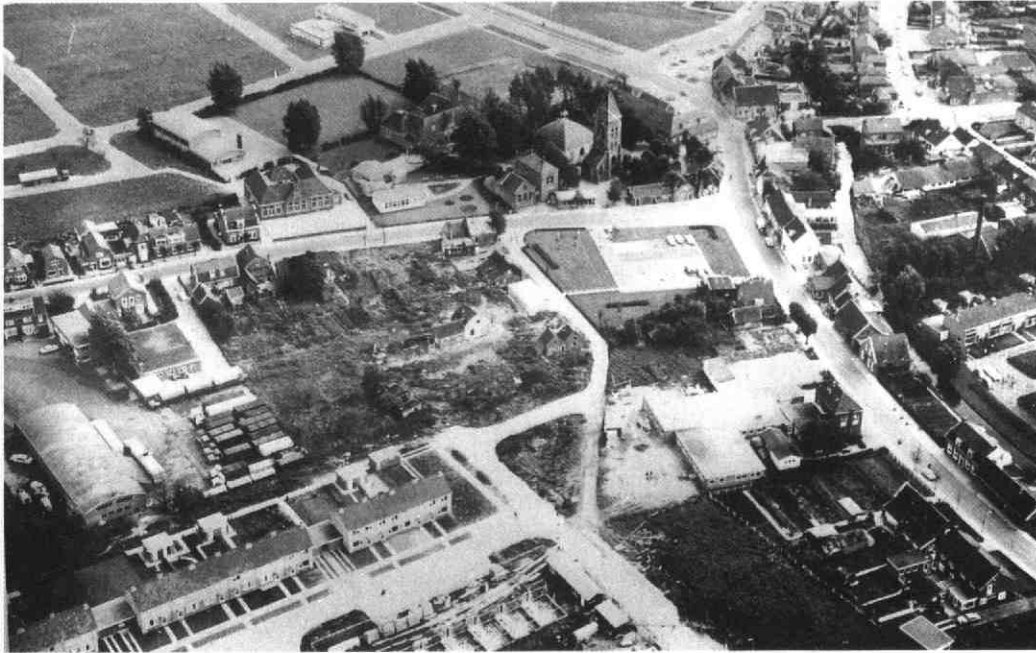

Onze straatnamen, oorsprong en betekenis (8)

door J.H.P. Heesters

In het begin van de zestiger jaren stonden grote bouwprogramma's voor Vleuten en De Meern op stapel. Voor de bouwlocaties Oudenrijn en Veldhuizen in De Meern alsmede voor de wijken Nieuwe Vaart, Odenvelt en Hinderstein in Vleuten moesten veel straatnamen bedacht worden. Er bestond toen nog geen commissie straatnaamgeving zoals op dit moment. Het gevolg hiervan was veel creativiteit van Burgemeester, Wethouders en ambtenaren om aan de gemeenteraad nieuwe straatnamen voor te stellen. Mogelijk door de veelheid daarvan is naamgeving niet altijd consequent doorgevoerd.

Luchtfoto van de wijk Nieuwe Vaart in aanbouw in 1994. Foto: D.C. van Dalsen

De wijk Nieuwe Vaart

Een van de nieuwe wijken was Nieuwe Vaart. Deze wijk is gelegen ten westen van de Schoolstraat en te noorden van de Dorpsstraat. Aan de zuidkant komt men in de wijk via de Camphuysenstraat en aan de oostkant is deze wijk toegankelijk vanaf het Dorpsplein en via de nieuwe Multatulistraat¹.

Voor de geschiedenis voor de naam van deze wijk moeten we terug naar 1612. Op 1 november van dat jaar stelden de deken en het kapittel van Oudmunster te Utrecht, als ambachtsheren, een ordonnantie of schouwbrief op, die betrekking had op de 'Nieuwe Grift ofte Vaersloot' in Vleuten en langs Themaat².

Een gedeelte van deze vaersloot was vanaf de Vleutense Wetering gegraven en liep tussen de huidige Camphuysenstraat en het oude gemeentehuis in de Dorpsstraat in noordelijke richting. Deze watergang liep tot aan de Thematerdijk, wat nu de Thematerweg is, en liep verder in westelijke richting naar Huis den Eyck. Rond 1700 sprak men niet meer over de Nieuwe Grift maar van de Thematervaart. Later werd het gegraven gedeelte de Nieuwe Vaart en het resterende gedeelte vanaf de Thematerdijk de Thematerwetering genoemd. Ten behoeve van de bebouwing werd de Nieuwe Vaart gedempt en kon de locatie bouwrijp gemaakt worden.

Schrijvers en dichters

Op 8 november 1963 werden door Burgemeester en

Wethouders nieuwe straatnamen voorgesteld. Omdat de gemeenteraad hiermee niet instemde werd het voorstel aangehouden. Tijdens een rumoerige vergadering op 20 december 1963 werd voor de wijk Nieuwe Vaart voor dichtersnamen gekozen. De Camphuysenstraat was al in 1959 vastgesteld en mogelijk is dat de argumentatie geweest om met dichtersnamen verder te gaan. Opmerkelijk is echter dat de gemeenteraad de namen van zes schrijvers in plaats van dichters heeft vastgesteld. Voor vier nieuwe straten werd gekozen voor de Couperus-, Jacob Cats-, Frederik van Eden- en Multatulistraat. Naarmate de bouwplannen vorderde, werden hier de Boutens- en de Herman Heijermansstraat aan toegevoegd.

Nadat het transportbedrijf Goes het terrein ten westen van de Schoolstraat had verlaten, werden er nieuwe woningen gebouwd en straten aangelegd. Hiervoor werden de J.C. Bloem-, Clara Eggink- en Theo van Baarenstraat vastgesteld.

De vraag is ook waarom men niet consequent de voorletters of voornaam van de schrijvers en dichters heeft genoemd. In de eerste groep straatnamen had Couperus met zijn voornaam Louis niet misstaan.

Camphuysenstraat

Dit is de eerste straat waarvan de naam in 1959 door de gemeenteraad voor de wijk Nieuwe Vaart is vastgesteld. Dirck Raphaëlsz Camphuysen is in 1586 in Gorinchem geboren. Hij was een Nederlands dichter die in 1617 predikant in Vleuten was. Ondanks dat hij in zijn optreden zeer gematigd was, werd hij door de godsdienstig-staatkundige verschuiving van 1618 vervolgd. In 1620 werd hij verbannen maar keerde in 1622 in Oost-Friesland terug. In 1624 kwam van hem de anonieme uitgave 'Stichtelijkcke rymen' uit. Het gevolg hiervan was dat hij opdracht kreeg om een nieuwe psalmberijming te schrijven. Dit omvangrijke werk met als titel 'Uytbreiding over de psalmen des propheten Davids na de Fransche dicht-mate van C. Marot en T. de Beze' verscheen postuum in 1630. Dirck Camphuysen overleed in Dokkum op 19 juli 1927. De gemeenteraad stelde op 24 augustus 1959 de Camphuysenstraat vast³).

Jacob Catsstraat

Een tweede schrijver uit de 16e eeuw waarnaar een straat genoemd is, is Jacob Cats. Hij is op 10 november 1577 in Brouwershaven geboren en was enige tijd advocaat in de Den Haag en vestigde zich in 1603 in Middelburg. In 1605 trouwde hij met de zeer godsdienstige Elisabeth van Valckenburg die veel invloed op hem had. In 1611 verkoos hij landbouw boven het juristenvak wat hem in korte tijd een redelijk kapitaal opleverde. In 1618 debuteerde hij als schrijver met het boek 'Maechden-plicht ofte ampt der jonkvrouwen in eerbaar liefde aenghewesen door sinnebeelden'. Hierna volgden nog tien werken waarvan de in 1627 verschenen 'Trouwringh' het uitvoerigste was.

Na het twaalfjarig bestand werd Cats de tweede pensionaris van Middelburg en in 1623 pensionaris van Dordrecht. In 1636 werd hij raadspensionaris van Holland en West-Friesland en vervolgens in 1645 tevens Groot Zegelbewaarder en stadhouder van de lenen. In die functie leefde hij tot 1652 en verder als ambteloos op zijn landgoed 'Sorghvliet' bij Den Haag waar hij op 12 september 1660 overleed.

Op 20 december 1963 werd door de gemeenteraad de Jacob Catsstraat vastgesteld⁴⁾.

Multatulistraat

Het woord 'multatuli' is opgebouwd uit de woorden 'multa-en tuli' dat 'ik heb veel gedragen' betekent. Het was het pseudoniem voor Eduard Douwes Dekker die op 3 maart 1820 in de Korsjespoortsteeg in Amsterdam is geboren. In 1838 vertrok hij naar Batavia waar hij verschillende, niet altijd succesvolle, functies heeft bekleed. In 1846 trouwde hij met Everdina Huberta van Wijnbergen. In 1857 keerde hij terug naar Europa en leefde, onder anderen in Duitsland zonder zijn gezin, een zwervend bestaan. In die tijd vond hij in Brussel enig journalistiek werk en op een zolderkamer schreef hij zijn bekendste boek 'Max Havelaar'. Deze uitgave leidde tot grote belangstelling voor de koloniën.

Kenmerkend voor Multatuli zijn zijn pogingen om een acceptabel rechtsherstel te krijgen voor zijn werk in het toenmalige Nederlands-Indië.

Van 1861 tot 1877 heeft hij verschillende brochures, bundels en verhandelingen geschreven.

Multatuli stierf op 19 februari 1887 in het Duitse Nieder Ingelheim. Na zijn dood werd zijn werk onderdeel van de Multatuli studie. In 1910 werd in zijn geboortehuis het Multatulimuseum opgericht en na 1930 herleefde belangstelling voor zijn werk. In 1950 is een begin gemaakt met het uitgeven van Multatuli's volledige werken waarvan deel 17 in 1986 is verschenen. Honderd jaar na zijn dood in 1987 werd op de Torensluis in Amsterdam een standbeeld voor hem opgericht.

Op 20 december 1963 is voor Multatuli, als Nederlands prozaschrijver en moralist, de straatnaam door de gemeenteraad vastgesteld⁵⁾.

Frederik van Edenstraat

Frederik Willem van Eden is op 3 april 1860 in Haarlem geboren. Hij studeerde medicijnen in Amsterdam en promoveerde in 1886 met het proefschrift 'Kunstmatige voeding bij tuberculose'. Nadat hij psychiatrie in Parijs gestudeerd had, vestigde hij zich als arts in Bussum. Samen met A.W. van Tenterghem stichtte hij in 1887 in Amsterdam een psychotherapeutische kliniek waar hij tot 1894 werkzaam was. Tijdens zijn medicijnen-

studie in Amsterdam kwam hij in aanraking met verschillende schrijvers waaronder Willem Kloos. In latere jaren vertegenwoordigde hij, als Nederlands schrijver, het religieus symbolisme. Onder het pseudoniem Cornelis Paradijs schreef hij in 1885 'Grassprietjes'. Heel bekend is zijn beroemde roman 'De kleine Johannes' dat in de Nieuwe Gids is gepubliceerd en in 1887 in boekvorm is verschenen. Zijn nieuwe socialistische ideeën worden door de Eerste Wereldoorlog verstoord. Hierna was zijn literaire rol voorbij en voelde hij zich als auteur en hervormer miskend. In 1922 ging hij over naar de rooms-katholieke kerk en psychische ziekteverschijnselen verduisterde zijn laatste levensjaren. Frederik van Eden overleed op 16 juni 1932 te Bussum. De gemeenteraad besloot op 20 december 1963 een straatnaam naar hem te noemen⁶⁾.

Couperusstraat

Louis Maria Anne Couperus is op 10 juni 1863 in 's-Gravenhage geboren. Hij is een schrijver die opgroeide in een familie van Nederlands-Indische ambtenaren en een deel van zijn jeugd op Java doorbracht. Na een mislukte HBS studie in Nederlands-Indië, studeerde hij verder in Nederland en behaalde in 1886 een Mo-akte. In 1891 trouwde hij met zijn nicht Elisabeth Baud.

Zijn werk kan in drie groepen ingedeeld worden. De eerste groep omvat psychologisch-realistische romans waarin met name 's-Gravenhage gesitueerd wordt. Samen met vrouw verbleef Couperus veel in Zuid-Frankrijk en Italië. Dit heeft zijn weerslag gevonden in de tweede groep met enkele historische romans met een mediterrane karakter. De derde groep dateert uit de tijd dat hij feuilletons schreef voor het Haags dagblad 'Het Vaderland'. In die tijd schreef hij verhalen, causerieën, brieven, impressies, essays en sprookjes. Ondanks zijn vele werken is hij als schrijver onderschat. Louis Couperus overleed op 16 juli 1923 in De Steeg en zijn straatnaam is op 20 december 1963 door de gemeenteraad vastgesteld⁷⁾.

Herman Heijermansstraat

Deze Nederlandse schrijver van sociaal geëngageerde realistische romans en toneelstukken is op 3 december 1864 in Rotterdam geboren. Eerst was hij bankbediende en kwam in 1892 via de journalistiek in de literatuur terecht. In 1893 publiceerde hij zijn eerste toneelstuk 'Dora Kremer' waarop afwijzende kritiek kwam. In 1899 stichtte hij in Amsterdam 'De Jonge Gids'. Onder het synoniem Samuel Falkland publiceerde hij van 1894 tot 1911 zeshonderd schetsjes met als titel 'Falklandjes' waarmee hij succes had. In 1912 vond Heijermans dat het auteursrecht in Nederland onvoldoende beschermd was en daardoor vestigde hij zich in Berlijn. Later keerde hij terug en werd directeur van een eigen toneelvereniging. Heijermans overleed op 22 november 1924 in Zandvoort. Op 20 december 1963 is de Herman Heijermansstraat door de gemeenteraad vastgesteld⁸⁾.

Boutensstraat

Pieter Cornelis Boutens is op 20 februari 1870 in Middelburg geboren. Hij studeerde klassieke talen in Utrecht wat mede van invloed is geweest op zijn latere oeuvre. Nadat hij in een korte tijd als leraar werkzaam is geweest, wijdde hij zich na 1904 geheel aan letterkundig werk. In zijn verzen, sonnetten en andere werken komen duidelijk zijn filosofische ideeën tot uitdrukking. Omdat hij klassieke talen had gestudeerd, zijn invloeden

van Griekse wijsgeren aanwezig, Zijn Homerus vertalingen mag een van zijn best geslaagde werken genoemd worden

Boutens overleed op 14 maart 1942 in 's-Gravenhage. Ook voor hem heeft de gemeenteraad op 20 december 1963 een straatnaam vastgesteld⁹⁾.

Carla Egginkstraat

Dit is een van de eerste straten die door de gemeenteraad vastgesteld is op het voormalige terrein van het transportbedrijf Goes. Carla Eggink is op 18 april 1906 geboren. Als Nederlands dichteres en prozaschrijfster is zij gehuwd geweest met J.C. Bloem, J. Campert en H.J.G. Ivens. Omdat zij tijdens de Tweede Wereldoorlog geen lid wenste te worden van de Kultuurkamer werden haar publicaties, net als die van anderen, door de Duitsers verboden. Een en ander had ook tot gevolg dat zij tijdens de oorlogsjaren onderdak bood aan linkse schrijvers. Een van haar beste werken uit die tijd is 'Landinwaarts' dat, ondanks een verbod, in 1941 is verschenen. Carla Eggink overleed op 3 maart 1991 in Laren N.H. De gemeenteraad besloot op 17 september 1998 een straatnaam naar haar te noemen¹⁰⁾.

Theo van Baarenstraat

De dichter en godsdiensthistoricus Theodoor Petrus van Baaren is op 13 mei 1912 in Utrecht geboren. Hij studeerde in zijn geboortestad theologie waar hij in 1951 promoveerde. Evenals Carla Eggink werd hij in de Tweede Wereldoorlog geen lid van de Duitse Kultuurkamer. Samen met zijn vrouw Gertrude Pape gaf hij in de oorlogsjaren het ondergrondse tijdschrift 'De schone zakdoek' uit. De oplage was slechts één exemplaar waarvan 36 nummers verschenen. Van 1952 tot 1980 was hij hoogleraar godsdienstwetenschappen en Egyptologie aan de universiteit van Groningen. Theo van Baaren werkte mee aan het populair wetenschappelijke boek 'Antwoorden' waarin hij schreef over de godsdienst van volkeren die geen geschriften en boeken hebben. Verder schreef hij toneel, verzen, romans en een groot aantal theologische studies. Hij overleed op 4 mei 1989 in Utrecht. Op 17 september 1998 is zijn straatnaam door de gemeenteraad vastgesteld¹¹⁾. Het bijzondere is dat het de enige straatnaam in ons land is die naar Theo van Baaren is genoemd.

J.C. Bloemstraat

Mr. Jacobus Cornelis Bloem is op 10 mei 1887 in Oudshoorn geboren. Hij studeerde rechten en promoveerde in 1916. Tot 1946 was hij werkzaam als ambtenaar, journalist bij het NRC en griffier van enkele kantongerechten maar daarna was hij ambteloos burger. In 1921 verscheen zijn eerste bundel 'Het verlangen' waarna er tot 1979 nog meerderen zijn gevolgd. Kenmerkend is zijn weinig specifieke thematiek en soberheid van zijn stijl. Opmerkelijk in dit kader is de algemene erkenning die hem ten deel is gevallen. In 1949 ontving hij de Constantijn Huygensprijs, in 1952 de P.C. Hooftprijs en in 1964 de Grote Prijs der Nederlandse letteren. In de besluiten van Burgemeester en Wethouders inzake naamgeving wordt niet aangegeven wanneer de J.C. Bloemstraat is vastgesteld. Omdat hier gaat om de voorlopig laatste straat van fase II van de Schoolstraat moet dat in 1999 zijn geweest.

Nieuwe Vaart

Het zal duidelijk zijn dat de straatnaam Nieuwe Vaart afgeleid is van de wijknaam. In eerste instantie liep deze straat vanaf de Frederik van Eden straat tot aan de Herman Heijermansstraat.

Nadat een aantal panden aan het Haarpad en de Schoolstraat door het gemeentebestuur waren aangekocht en gesloopt, werd aan de gemeenteraad in 1968 een plan voorgelegd om de Nieuwe Vaart door te trekken naar de Schoolstraat¹²⁾.

Dorpsplein

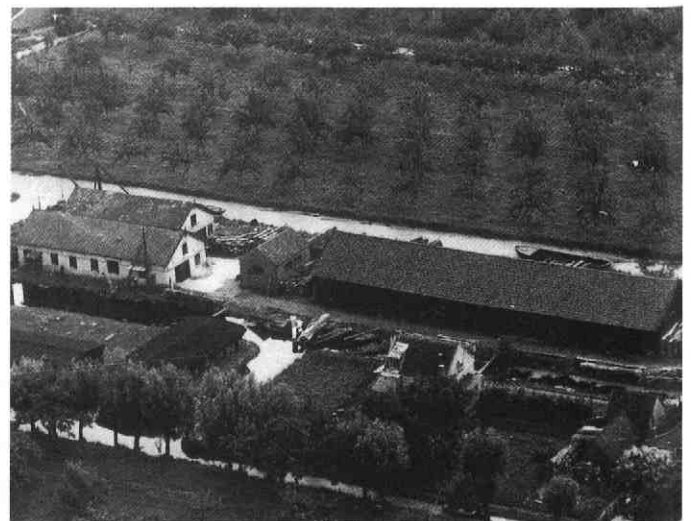
Dorpsplein met torenplein en N.H.Kerk in 1971.

Foto: Historische vereniging

Nadat in de Vleutense dorpskern meerdere woningen waren gesloopt, ontstond als gevolg van deze sanering een open ruimte. Deze werd afgesloten door de Dorpsstraat, Schoolstraat en Nieuwe vaart. Burgemeester en Wethouders presenteerde een plan om deze ruimte te bestemmen als Dorpsplein. Dit plein, zo meende men, kon een belangrijke functie gaan vervullen in het dorpsleven. Daarnaast moest wel rekening gehouden worden met een grote behoefte aan parkeerruimte. Daarom werd in het plan een parkeerruimte gepland voor 200 auto's in het hart van het dorp. Op 22 december 1967 werd de naam Dorpsplein officieel door de gemeenteraad vastgesteld¹³⁾.

Houtwerf en Loswal

In 1892 werd door E.J. van Dijk, wagenmaker en houthandelaar wonende aan de Dorpsstraat, de toenmalige Parkweg en tegenwoordig de Dorpsstraat, een stuk land gekocht voor hout-

De oude situatie in 1960 van de houtwerf met loswal

Foto: LFN

opslag. Voor dit doel werd toen een open loods gebouwd. In 1913 bouwde hij daar een houtzagerij, waarbij nog een tweede loods werd gebouwd. Dit voor Vleuten unieke bedrijf werd na zijn dood in 1932 voortgezet door als de N.V., later C.V. Houthandel E.J. van Dijk. De aanvoer van bomen, voornamelijk vanuit het buitenland, naar de zagerij oftewel de houtwerf geschiedde vroeger vanaf het Merwedekanaal in Utrecht via de Vleutense Wetering naar Vleuten. Later werden de bomen ook per vrachtauto aangevoerd en gelost op de stuk grond bij de Vleutense Wetering (loswal). Vandaar werden ze onder de brug in de Dorpsstraat via de sloot langs de houtwerf naar de sloten rondom de zagerij getransporteerd. Na lange tijd in die sloten 'ingewaterd' te zijn, werden de bomen uit het water getakeld om in de zagerij tot planken te worden gezaagd. Vervolgens werden de planken in een van de twee houtloodsen opgeslagen om te drogen. In het kader van de ruilverkavelingwerken in de vijftiger jaren werd de brug in de Dorpsstraat afgebroken en de sloot ter plaatse gedempt. De aanvoer van bomen geschiedde toen niet meer via de Vleutense Wetering maar uitsluitend met vrachtwagens. Deze werden dan gelost op een stuk grond ten noorden van het Haarpad en ten oosten van het bosje aldaar, dat toen als loswal werd gebruikt. Het bosje, waar bomen werden gekweekt voor verwerking tot productiehout, behoorde ook bij het bedrijf.

In 1971 werd het bedrijf beëindigd en werd de grond verkocht aan expeditiebedrijf Goes. In 1974 werd de grond gekocht door de gemeente en bestemd om er woningen op te bouwen. Daartoe werden de sloten gedempt en twee straten aangelegd die, als herinnering aan het vroeger daar gevestigde bedrijf 'Houtwal' en 'Loswerf' werden genoemd. Een raadsbesluit tot het geven van deze namen is niet gevonden.

Bronnen:

RAU Do = Rijksarchief Utrecht Dorpsrechten
 OG = Onze Gemeente
 Rb = Raadsbesluit
 GAV = Gemeentearchief Vleuten

1. OG. januari 1965
2. RAU. inv. 349-7
3. Rb. 29-08-1959
4. Rb. 20-12-1963
5. Rb. 20-12-1963
6. Rb. 20-12-1963
7. Rb. 20-12-1963
8. Rb. 20-12-1963
9. Rb. 20-12-1963
10. Rb. 17-09-1998
11. Rb. 17-09-1998
12. OG. April 1968
13. Rb. 22-12-1967

Houtwerf gezien vanuit het zuidwesten in 1992.
 Foto: Historische vereniging

Achterkant van de Loswal
 gezien vanaf het Haarpad.
 Foto: Historische vereniging